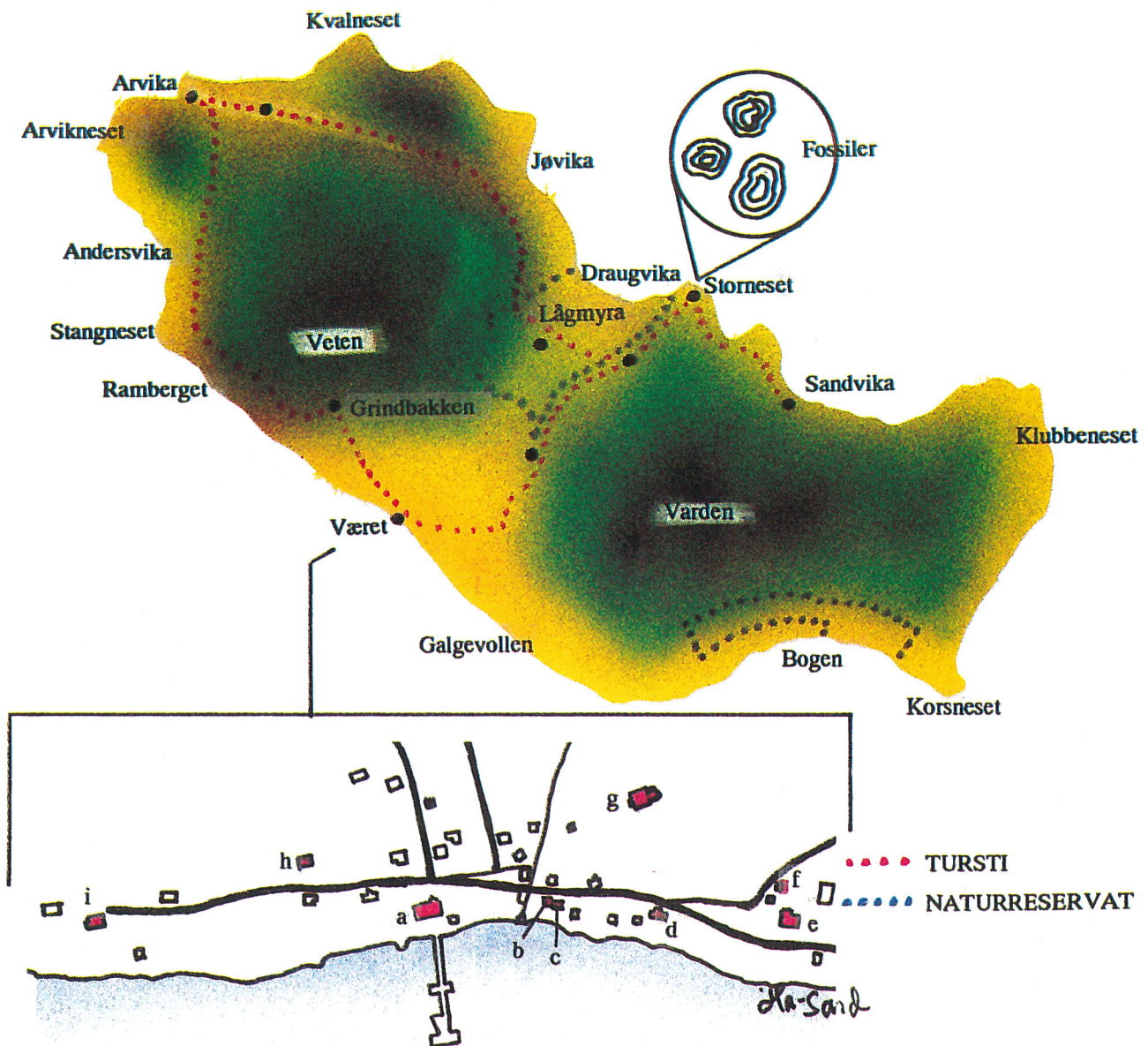

NATUR- OG KULTURVANDRING PÅ KARLSØYA

Turen går langs umerka sti og delvis fritt i terrenget. Beregn ca. 3 timer i gangtid.

BOSETNING, GEOLOGI, PLANTELIV OG DYRELIV

Det finnes spor etter mennesker på Karlsøya helt tilbake fra yngre steinalder, ca. 4000 år f.Kr. Arkeologiske funn viser at det har vært gårdsdrift på øya helt fra 1300-tallet. I løpet av 1800-1900-tallet var Karlsøy både handelssentrum for regionen og kommunesenter.

På turen til Karlsøya får man et inntrykk av øyas landform. Toppene Vetén (203 m.o.h.) og Vården (156 m.o.h.) er de høyeste områdene på øya mens Lågmyra utgjør et lavereliggende eide. Fjelltoppene består av kalksteinsbergarten marmor og eidet består av glimmerskifer. Marmoren kan være grå eller gulhvit. Glimmerskiferen er også grå, men enkelte steder kan den spesielt gjenkjennes på innholdet av små røde krystaller av mineralet granat. Landformen på øya skyldes antagelig at isbreen under siste istid klarte å grave mer i den mykere glimmerskiferen enn i marmoren.

Karlsøya er en velkjent botanisk lokalitet i Nord-Norge og fra vernehold betraktes hele øya som verneverdig. Den har en rik flora som ikke finnes på naboøyene. Allerede i 1767 fikk øya besøk av biskop J. E. Gunnerus, den første betydelige norske botaniker. I alt 378 arter/underarter av høyerestående planter er registrert, og her møtes planter som har sin nord-sørgrense i utbredelse. Berggrunnen gjenspeiles i de kalk-elskende plantene og i tillegg finnes også endel varmekjære arter. Blant artene på øya finnes både orkideer og fioler.

Dyrelivet består bl.a av ørn, oter, rype, røyskatt og hare. Haren ble satt ut på øya i 1847 og siden har den formert seg godt. Rypebestanden har vært blant Norges beste, men den er nå dårlig.

VANDRINGEN

1. Været.

Været med sine små hus representerer et såkalt strandsittermiljø. Strandsitteren var en husmann og hadde arbeidsplikt for presten helt fram til ca. 1920. Noen av bygningene har også fungert som kirkestuer for familier som kom til øya for å gå i kirken. Noen bygninger i Været:

a) Brygga. Husets midtre del er den opprinnelige bygning fra ca. 1830. Innvendig finnes en inntakt butikk.

b) Telegrafhuset. Øya fikk telefonforbindelse rundt 1908 og en kirkestue ble tatt i bruk som telegrafhus. Huset fungerte som telegrafstasjon fra omkring 1915 til slutten av 1950-åra.

c) Kvitnesstua. Stua ble opprinnelig bygget som våningshus på 1700-tallet. Fra 1825 fungerte stua som kirkestue for familien fra Kvitnes, og fra 1905 fungerte den også som strandsitterstue. Stua er vernet og restaurert.

d) Skolestua. Den første kommunale skolestue i området er fra 1849. Stua er seinere blitt utvidet og den fungerer i dag som ungdomshus.

e) Presteboligen. Boligen ble bygget i 1913 og eies privat i dag.

f) Nordlyshuset. Bårstua på prestegården kalles "Nordlyshuset" fordi det var i denne bygningen sosialistpresten Alfred Eriksen startet avisa Nordlys i 1902.

g) Kirka. I 1854 ble kirka reist. Den er bygget i tømmer og har 570 sitteplasser.

h) Lensmannsgården. Bygningen ble reist i 1876. Lensmannen bodde i hovedhuset mens lensmannsbetjenten bodde i stua ved siden av.

i) Doktorboligen og sykehuset. Huset ble bygget i 1878 og fungerte som både doktorbolig og sykehus fram til 1909. Fram til 1958 var det kun doktorbolig. Husets opprinnelige utseende er endret.

2. Grindbakken brønn.

Brønnen er en av to brønner som ga vann til en vannpost i Været gjennom nedgravde vannledninger. Taket ble opprinnelig bygget flatt, men en periode var det også pyramidetak over brønnen. Brønnen ble bygget ved hjelp av sysselsettingsmidler i 1922 og den ble restaurert 70 år seinere ved hjelp av samme type midler!

Turen går videre over Ramberget langs den gamle skoleveien til barna fra Andersvika og Arvika. I Andersvika forlater man stien og går istedet langs gjerdet på oversiden av Klokkargården. Stedet ble tidligere bebodd av klokkeren i kirka. Det er også funnet spor etter middelalderbosetning i denne vika.

3. Arvika, steinalderbosetning.

I Arvika finnes hustufter etter både steinalder og sein middelalder. Det er fremdeles mulig å se spor etter steinaldertufter.

4. Arvikdalen, tyske kanonstillinger.

Kanonstillingene er fra siste verdenskrig. Etter brenningen av Finnmark, etablerte tyskerne en ny nordgrense som bl.a. gikk over Karlsøy. Tilsvarende kanonstillinger finnes også på Korsneset. Ingen av stillingene ble tatt i bruk fordi krigen ble avsluttet. De åpne engene i dette området var tidligere utmarkslått. Her høstet bøndene vinterfor, og hvis ikke dette var nok, måtte de spe på med tang utpå ettervinteren for å komme over "vårknipa".

Turen går videre mot Lågmyra naturreservat i sørøstlig retning. Løypa går etter hvert langs gamle telefonstolper og myra krysses langs en sti. Stien følger en markert kant, og de runde steinene på bakken tyder på at man går på en gammel strand.

5. Lågmyra naturreservat.

Myra er nasjonalt verneverdig fordi den har alle overganger fra nedbørsmyr til rikmyr. Rødtorvmosen har sin nordgrense her.

6. Storneset, sporfossiler.

Fjellet her har flere mørke foldete linjer, men hvis man leter litt, kan man være heldig og finne noen mørke konsentriske linjer som går utenpå hverandre, jfr. tegning. Disse linjene er sannsynligvis sporfossiler etter en alge som kalles stromatolitt. Algen levde, slik den fremdeles gjør i dag, på tidevannsflater. Disse algene levde sannsynligvis i Kambrium, ca. 440 mill. år siden. Tilsvarende sporfossiler finnes på Korsneset.

7. Sandvika, planter og sanddyner.

Sandvika er fra vernehold vurdert som "unik i Troms". Vika har et uvanlig stort og eksklusivt utvalg av planter. Her finnes bl.a. orkideer, reinrose, sandfiol, bergveronika og den varmekrevende dunhavren. Videre er det fine sanddyner som er svakt aktive. Vegetasjonsdekket i området er tynt og ødelegges lett. Stedet passer til en kafferast, men vis varsomhet under oppholdet!

8. Dagens kirkegård og likhuset.

Dagens kirkegård er den tredje på øya og den ligger vakkert til i bjørkeskogen. Kirkegården ble anlagt i 1877/78 som sentralkirkegård for hele Karlsøy sogn. Det røde likhuset i tømmer er fra ca. år 1800.

9. Gammelkirkegården.

Kirkegården ble anlagt i 1853, og den var i bruk fram til ca. 1900. Gravmonumentene har variert mellom trekors, jernkors, gravsteiner og jernlokk. Enkelte av gravene har også vært omkranset med trestakitt og jernstakitt.